

‘... en we gaan over tot de orde van de dag.’

Factoren voor normoverschrijding in het debat over de dood van Aleksandr Dolmatov

Sam van Raalte (s1069284)

Universiteit Leiden

Master Journalistiek en Nieuwe Media

Begeleider: drs. S.P. (Sebastiaan) van der Lubben

Tweede lezer: dr. T. (Tom) Van Hout

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Theoretisch kader	8
2.1.1 Objectivistische benadering	8
2.1.2 Constructivistische benadering	10
2.1.3 De casus van Adut	11
2.2 Definitie van schandalen: Thompson en Adut	12
3. Hoofdvraag	12
3.1 Corpus	13
3.2 Analyse	13
3.3 Factoren voor normoverschrijding	14
3.4 Verwachte resultaten	16
4. Resultaten	18
4.1 Factorengebruik van dood Dolmatov tot rapport	18
4.2 Factorengebruik van rapport tot debat	20
4.3 Factorengebruik debat en nasleep debat	22
4.4 Factorengebruik totaal	26
5. Conclusie	28
5.1 Affaire in plaats van schandaal	29
6. Discussie	31
Literatuurlijst	33
Bijlage 1 (Factorgebruik per dag)	35
Bijlage 2 (Analyse documenten)	43-79

1. Inleiding

'Als het verlies van een mensenleven niet ernstig genoeg is om voor af te treden, wat dan wel?' - Marq Wijngaarden, advocaat van Aleksandr Dolmatov, 13 april 2013.

In de ochtend van 17 januari 2013 wordt Aleksandr Dolmatov dood aangetroffen in zijn cel in het detentiecentrum Rotterdam. Direct na de dood van de Russische raketingenieur, die als politiek activist asiel zocht in Nederland, komt in de Nederlandse media aan het licht dat hij onterecht was vastgezet voor uitzetting. De Inspectie van Veiligheid en Justitie werkt vervolgens maanden aan een rapport over de zaak, dat op 13 april 2013 verschijnt. Uit dat rapport blijkt dat er in de behandeling van Dolmatov fout na fout is gemaakt door de verantwoordelijke Nederlandse instanties.

Eindverantwoordelijke hiervoor is staatsecretaris Fred Teeven, die verantwoording af moet leggen in de Tweede Kamer nadat het rapport van de Inspectie van Veiligheid en Justitie verschijnt. Er ontstaat een publieke discussie over de behandeling van Dolmatov en asielzoekers in het algemeen. Dat bereikt een climax op 18 april 2013, in het Tweede Kamerdebat over de dood van Dolmatov. Teeven overleeft daar verschillende moties van wantrouwen en mag aanblijven, ondanks de constatering dat het overschrijden van vastgestelde normen onder zijn beleid tot de dood van Dolmatov heeft geleid. Wel eist de Tweede Kamer dat Teeven er voor zorgt dat dergelijke fouten niet meer worden gemaakt. Op 16 januari 2014, exact een jaar na de dood van Dolmatov, wordt bekend dat de Nederlandse staat een schadevergoeding, waarvan de hoogte niet bekend is gemaakt, aan de moeder van Dolmatov over heeft gemaakt voor de fouten in de behandeling van haar zoon.

De casus

Aleksandr Dolmatov arriveert op 9 juni 2012 in Nederland, waar hij op 15 juni asiel aanvraagt. De ingenieur is gevlucht uit Rusland, waar hij naar eigen zeggen vervolgd wordt door de geheime dienst, omdat hij actief lid is van Het Andere Rusland, een coalitie van tegenstanders van president Vladimir Poetin. Marq Wijngaarden, de advocaat van Dolmatov in Nederland, krijgt op 23 oktober te horen dat de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) zich voorneemt de asielaanvraag van Dolmatov af te wijzen. Op 14 december deelt de IND Wijngaarden mede dat het Dolmatov geen asiel verleent. Als vreemdeling heeft Dolmatov vervolgens wettelijk 28 dagen tijd om tegen de afwijzing in beroep te gaan, wat Dolmatov als uiterste datum voor het beroep 11 januari 2013 geeft. Wijngaarden stelt Dolmatov op 17 december schriftelijk op de hoogte over de afwijzing van de asielaanvraag en stelt voor om op 8 januari te praten over het te stellen beroep.

Familie, vrienden en kennissen zien het gedrag van Dolmatov in november en december 2012 veranderen. De vriendelijke, vrolijke, punctuele en behulpzame man wordt in deze periode introvert en somber. Daarnaast komt hij vaak niet opdagen op afspraken, zoals de afspraak die hij op 8 januari had met zijn advocaat Wijngaarden, die Dolmatov ondanks meerdere pogingen niet weet te bereiken. Op 11 januari 2013, de uiterste datum om het beroepschrift in te dienen, besluit Wijngaarden tot actie over te gaan en het document op te sturen naar de IND. De wet schrijft voor dat Dolmatov in Nederland mag blijven terwijl het beroepschrift afgehandeld wordt.

Vanaf dat moment ontstaat een reeks fouten. Op zondag 13 januari 2013 wijzigt INDiGO, het door de IND gebruikte informatiesysteem, automatisch de status van Dolmatov. Het systeem geeft vanaf dat moment onterecht aan dat Dolmatov geen rechtmatig verblijf heeft in Nederland en verwijderbaar is. Dat gebeurt omdat er sinds medio 2011 binnen de IND onduidelijkheid is over het wel of niet aanvinken van het 'vinkje' opschortende werking. Was dat 'vinkje' in het geval van Dolmatov aangemerkt, dan was in het systeem wel gewoon aangegeven dat hij in afwachting van zijn beroep in Nederland mocht blijven. De foutieve informatie in INDiGO over Dolmatov wordt echter doorgezet naar de Basisvoorziening Vreemdelingen (BVV), het informatiesysteem waar verschillende ketenpartners toegang toe hebben.

Dolmatov belt die zondagavond (13 januari 2013) de politie vanuit zijn caravan op het asielzoekerscentrum. Bij aankomst stelt de politie in de caravan vast dat Dolmatov alcohol heeft gedronken, praat over zelfmoord en daartoe voorbereidingen heeft getroffen. Om hemzelf en zijn omgeving in bescherming te nemen, besluit de politie om Dolmatov in te sluiten in het arrestantencomplex van de Nationale Politie te Dordrecht. De crisisdienst van een GGZ-instelling zal hem daar beoordelen.

De volgende ochtend controleert de Vreemdelingenpolitie de arrestantenlijst in het complex. Het BVV geeft dan nog steeds onterecht aan dat Dolmatov niet rechtmatig in Nederland verblijft en verwijderbaar is. De vreemdelingenpolitie trekt dat voor de zekerheid nog na via de IND-ketenpartnerlijn (met toegang tot INDiGO) en de Dienst Terugkeer en Vertrek. Ook die instanties stellen dat Dolmatov verwijderbaar is, waarna de Vreemdelingenpolitie voorbereidingen neemt om de nog altijd suïcidale Dolmatov in vreemdelingenbewaring te stellen. Dolmatov is echter niet 'verwijderbaar'. De crisisdienst van de GGZ moet Dolmatov beoordelen, maar door een fout in de communicatie vindt die beoordeling pas in de loop van maandagmiddag (14 januari 2013) plaats. De crisisdienst oordeelt dat Dolmatov met behulp van ambulante zorg terug kan naar het asielzoekerscentrum, maar de vreemdelingenpolitie wil hem niet laten gaan. De systemen geven immers aan dat Dolmatov onrechtmatig in Nederland verblijft. Nadat Dolmatov is bezocht door

een piketadvocaat wordt hij door een hulpofficier van Justitie van de Vreemdelingenpolitie op maandag om 21.30 uur vreemdelingenbewaring gesteld.

Het beroep van Wijngaarden is op dinsdag 15 januari handmatig ingevoerd in INDiGO, maar in het systeem bestaat er geen koppeling tussen de registratie van dergelijke beroepen en de status van asielzoekers. Dolmatov blijft in het systeem dus aangegeven als verwijderbaar.

In de avond van 15 januari onderneemt Dolmatov een zelfmoordpoging in het arrestantencomplex. De poging mislukt door de aanwezige verzorgers. In de avond van woensdag 16 januari wordt Dolmatov verplaatst van het arrestantencomplex naar Detentiecentrum Rotterdam. Twee verpleegkundigen daar beoordelen vervolgens dat Dolmatov bij de Extra Zorg Afdeling terecht kan, in tegenstelling tot het advies van Bureau Coördinatie Vreemdelingenzaken (BCV), dat een observatiecel voorschrijft. Daarnaast negeren de verpleegkundigen het protocol door geen arts te raadplegen bij deze beslissing.

De volgende ochtend, woensdag 17 januari, wordt Dolmatov dood aangetroffen in zijn cel. Hij heeft zich verhangen met het koord van een waszak.

Politiek schandaal in interactie

De zaak van Dolmatov bevat een transgressie van normen, heeft betrekking op meer mensen dan de direct betrokkenen, heeft niet-betrokkenen publiekelijk hun afkeer van de transgressie laten tonen en heeft de reputaties van de verantwoordelijken geschaad. Daarmee bevat de zaak van Dolmatov noodzakelijke voorwaarden van een politiek schandaal (Thompson 1997). Toch is de zaak van Dolmatov geen schandaal geworden, maar uitgedoofd. Daarom staat deze zaak in mijn onderzoek centraal.

Schandalen kunnen rekenen op veel (sociaal- wetenschappelijke) aandacht. Er is onderzoek gedaan naar de effecten van politieke schandalen. Zo is er onderzoek gedaan naar de effecten van politieke schandalen op emotie of opinie van lezers (Kepplinger, Geiss & Siebert, 2012), attitudes jegens politieke actoren (Ulbig & Milner, 2012), politiek cynisme (Logan, 2012) en vertrouwen in politici (Schwarz & Bless, 1992). Wat in de wetenschap ontbreekt, is onderzoek naar de dynamische interactie tussen de betrokken actoren bij politieke schandalen. Door die interactie (het politieke, journalistieke en publieke 'debat') te onderzoeken, kan een beter begrip van politieke schandalen worden bereikt.

Onderzoeksvraag

Het doel van deze studie is om tot een robuuster begrip van het publieke debat over transgressies te komen. Dit onderzoek richt zich op de dynamische interactie tussen de betrokken actoren, media, leden van de Tweede Kamerfracties en staatssecretaris Fred Teeven, in het debat over de behandeling van Dolmatov door de Nederlandse staat, na het overlijden van de Rus.

Vast staat dat er in de behandeling van Dolmatov normen zijn overtreden. Deze normovertreding is een belangrijke voorwaarde om van een schandaal te kunnen spreken. Hoe gaan de verschillende actoren, pers, Kamerfracties en Teeven, met deze normen en de geclaimde overschrijding daarvan om? Sociologische literatuur geeft vier mogelijk congruente verklaringen voor het niet handhaven van een norm: 1) de zwakte van de norm, 2) de hoge status van de normoverschrijder, 3) de praktische belemmeringen ter normhandhaving en 4) een gebrek aan identificeerbaarheid van het slachtoffer (Adut, 2005). Aan de hand van deze vier factoren zal het debat over de behandeling van Dolmatov in dit onderzoek worden geanalyseerd.

De onderzoeksvraag van deze scriptie luidt: ***Welke congruente verklaringen voor het niet handhaven van normen gebruiken media, Kamerleden en staatssecretaris Fred Teeven in (aanloop naar) het debat over de behandeling van Aleksandr Dolmatovs?***

In dit onderzoek zal ik een theoretisch kader uiteenzetten, waarin ik de definitie van een schandaal verder toe zal lichten, alsmede de bestaande benaderingen om een schandaal in kaart te brengen en de gebreken van die benaderingen. Ik zal de belangrijkste aspecten van de vier factoren voor normoverschrijding verder uiteenzetten. Vervolgens licht ik het beoogde corpus en de methode, een kwantitatieve analyse, toe. Ook vertel ik wat ik voor resultaten verwacht bij dit onderzoek.

2. Theoretisch kader

2.1 Benaderingen voor een schandaal

Een schandaal is minimaal de publicatie over een transgressie van een sociale norm (Nyan, 2014, Thompson 2000, Entman 2012, andere literatuur). Er zijn verschillende benaderingen die in de sociale wetenschap en journalistiek discours worden gebruikt om schandalen in kaart te brengen. Er is de objectivistische benadering, die zich richt op de condities en eigenschappen van een significante transgressie die een reactie teweegbrengt wanneer er over gepubliceerd is (zoals in onder meer Baker & Faulkner, 1993). Deze benadering heeft echter nauwelijks aandacht voor de dynamiek die in beweging komt na publicatie van een transgressie (Adut 2005). Als een transgressie is aangetroffen, zit tussen dit aantreffen en publiceren vaak een bepaalde periode. Adut stelt dat in deze periode betrokkenen zich 'strategisch' gaan gedragen: ze proberen de transgressie toe te dekken of juist te publiceren (Adut 2005, De Kleuver 2015). Naast deze objectivistische en strategische benadering, is er de constructivistische benadering, die zich richt op de sociale reacties en representaties van transgressie. Hierbij is er een vrijwillige notie om de norm te overschrijden. Een schandaal is dan de creatie van een collectief bewustzijn van de samenleving, media of een discussie die ontlokt is door morele ondernemers (Adut, 2005).

2.1.1 Objectivistische benadering

In de objectivistische methode, zoals die wordt omschreven door Adut (2005), Baker & Faulkner (1993), Biggart (1985), Markovits & Silverstein (1988), Shapiro (1987) en Vaughan (1983), is een schandaal het spreekwoordelijke topje van een ijsberg, omdat eronder veel meer zit. Het topje van de ijsberg is slechts wat er voor het publiek bekend is geworden door de publicatie van de transgressie. De publicatie van de transgressie kan leiden tot verder onderzoek naar de zaak, wat dan meer van de berg blootlegt.

Kritiek op de objectivistische benadering is dat publicatie van een transgressie niet altijd tot een schandaal leidt. Entman (2012) voert hiervan een paar voorbeelden op, waaronder de ruzie tussen de Amerikaanse presidentskandidaten van 2004, George W. Bush en John Kerry. Zittende president Bush en zijn uitdager Kerry zijn allebei oorlogsveteraan en gebruikten dit in hun campagnes om stemmen te winnen. Kerry vocht in de Vietnamoorlog en kreeg daarvoor onder meer de prestigieuze Purple Heart als medaille. Gedurende de campagne in 2004 verzette een groep veteranen, Swift Boat Veterans for Truth, zich tegen Kerry, die zijn medailles niet verdiend zou hebben. De publicatie hierover leidde tot een schandaal voor Kerry, die de verkiezingen uiteindelijk verloor (Entman, 2012). Dit is dus in lijn met de objectivistische methode zoals

onder meer Adut (2005) die omschrijft. De publicatie van een transgressie leidde tot een schandaal.

Inzake Bush liep het echter anders. Bush werd in 1968 opgeroepen voor het leger en kon, als vooraanstaande burger van Texas, lobbyen dat hij zijn tijd bij de Texas Air National Guard kon doorbrengen. Bush kon daardoor in de Verenigde Staten blijven en blijven studeren aan Harvard. Ook hierover werd gepubliceerd, maar dit werd geen schandaal. Bush won de verkiezingen in 2004 en ging zijn tweede termijn als president in (Entman, 2012).

Joel Best (2008) draagt nog drie argumenten aan om de objectivistische bandering te betwijfelen. In zijn geval doet hij dat in casu sociale problemen. Zijn analyse is echter goed toepasbaar op politieke schandalen – een categorie *binnen* sociale problemen. Een sociaal probleem heeft schadelijke eigenschappen, zo zijn de meeste onderzoekers het met elkaar eens, maar eigenschappen die schadelijk zijn, worden niet altijd gezien als een sociaal probleem. Seksisme staat de afgelopen decennia in vrijwel alle boeken die er in de Verenigde Staten verschijnen over sociale problemen, terwijl seksisme een veel langere geschiedenis kent dan slechts een paar decennia. Seksisme is op eenzelfde manier schadelijk voor de maatschappij als racisme, aangezien het er voor zorgt dat een bevolkingsgroep niet haar volledige potentie kan bereiken en conflict oplevert. De geschiedenis wijst echter uit dat seksisme en racisme lang niet altijd en overal als sociale problemen werden en worden gezien.

Bovendien geldt het argument met betrekking tot seksisme en racisme ook voor lengtediscriminatie. Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat langere mensen voordelen hebben ten opzichte van kleinere mensen. Langere mensen hebben bijvoorbeeld meer kans op een baan of promotie. Ook dit zorgt er voor dat een bevolkingsgroep wordt benadeeld en ook dit kan tot conflicten leiden, dus dit is volgens de objectivistische methode net zo goed een sociaal probleem als seksisme en racisme. Racisme wordt al langer als sociaal probleem gezien, terwijl seksisme pas de laatste decennia aandacht krijgt en lengtediscriminatie vrijwel geen aandacht. Deze drie vormen van discriminatie worden dus allemaal anders behandeld, wat er niet op duidt dat er een eenduidige objectivistische benadering is om sociale problemen te herkennen (Best, 2008).

Als tweede argument voert Best (2008) aan dat dezelfde condities om verschillende redenen als een sociaal probleem aangemerkt kunnen worden. Een voorbeeld hiervan is overgewicht, dat door sommigen als een sociaal probleem wordt gezien omdat mensen met overgewicht gediscrimineerd en onderdrukt worden. Anderen zien echter om hele andere redenen

overgewicht als een sociaal probleem, bijvoorbeeld omdat overgewicht de maatschappij veel geld kost. In het eerste geval wordt overgewicht gezien als een sociaal probleem omdat het oneerlijk wordt behandeld, in het tweede geval vanwege de schade die het oplevert. Dezelfde conditie levert dus twee heel verschillende en zelfs tegenstrijdige objectivistische benaderingen op.

Een derde probleem dat Best (2008) constateert bij de objectivistische benadering is de grote verscheidenheid aan fenomenen die als sociale problemen worden gezien. Van problemen met betrekking op een persoon, zoals depressie, tot problemen die voor de hele wereld gelden, zoals de opwarming van de aarde. Het spreekt voor zich dat een benadering die al deze fenomenen wil omvatten breed moet zijn. Hierdoor zijn objectivistische benaderingen vaag en betekenisloos. Al met al gaat het, om van een probleem te spreken, dus niet om dat er sprake van schade is bij bepaalde condities, maar om het feit dan mensen deze condities schadelijk vinden.

2.1.2 Constructivistische benadering

Publicatie van een transgressie resulteert dus niet in alle gevallen in een schandaal. Net als bij sociale problemen zijn er bij schandalen schadelijke eigenschappen, zo zijn de meeste onderzoekers het met elkaar eens, maar eigenschappen die schadelijk zijn, worden niet altijd gezien als een sociaal probleem (Best, 2008). Thompson (2000) ziet een schandaal anders en legt de nadruk daarbij op een schandaal als een machtsstrijd waarin vertrouwen en reputatie in het geding zijn. Reputatie is de basis voor het verkrijgen van macht, een wapen dat te gebruiken is om meer macht te krijgen. Een schandaal kan iemand reputatie aantasten of vernietigen en daarmee dus ook de macht of potentiële macht van die persoon (Thompson, 2000).

Nyhan (2014) gaat ook in op de machtsstrijd achter de totstandkoming van een schandaal en stelt dat de kans op een mediaschandaal en de intensiteit ervan ook beïnvloed worden door de politiek en de context die media aan het nieuws geven. Veel onderzoeken naar schandalen hebben betrekking op het effect van het de bekendmaking van een transgressie en het schandaal dat daaruit voortvloeit. Het onderzoek van Nyan (2014) legt in zijn theorie de nadruk op de context waarin een schandaal de grootste kans heeft om te ontstaan en ziet daarbij een schandaal als een coproductie van media en tegenstanders van de persoon die een transgressie heeft begaan. In sommige gevallen is dus een kruimel van een aantijging voldoende voor een significante controversie, terwijl in andere gevallen een vrachtlading aan belastend bewijs niet leidt tot een groot schandaal. Dat hangt af van hoe populair de persoon die een transgressie begaan heeft, is bij zijn of haar oppositie. Hoe minder populair deze persoon is bij de oppositie, hoe groter de kans op een schandaal. Daarnaast is de totstandkoming van schandalen

afhankelijk van hoeveel ander nieuws de media hebben om over te berichten. Hoe minder ander nieuws er is, hoe groter de kans is op de totstandkoming van een schandaal.

Adut (2005) gaat in op de actoren die mogelijk in actie komen wanneer er een schandaal dreigt te ontstaan of aan het ontstaan is. Actoren bijvoorbeeld uit de kringen rond de normoverschrijder, die er alles aan zullen doen om de normoverschrijder buiten schot te houden en het mogelijk op handen zijnde schandaal in te perken, door de publicatie erover te beïnvloeden. Deze actoren zullen op verschillende manieren mogelijk weer tegengewerkt worden door degenen die het voor het slachtoffer opnemen, of anderen die baat hebben bij de val van de normoverschrijder.

2.1.3 De casus van Adut

De publicatie van de transgressie (of het gebrek aan die publicatie) en de manier waarop er over de transgressie gepubliceerd wordt, kunnen dus het resultaat zijn van een constante strijd tussen de betrokken actoren. Dat biedt ruimte voor de actoren om in debat verschillende factoren met betrekking tot normoverschrijding te gebruiken. Zeker wanneer er over deze factoren te debatteren valt, zoals over de sterkte van de norm, de status van de normoverschrijder, de praktische handhaving van de norm of de identificeerbaarheid van het slachtoffer.

Adut (2005) noemt die vier factoren voor normoverschrijding in zijn onderzoek naar de casus van de val van Oscar Wilde. In die casus is helder welke norm (als man heb je geen seks met andere mannen) is overtreden, wie (Wilde) met welke status (een vooraanstaand schrijver) die norm heeft overtreden en wie hij daartoe heeft verleid (het 'slachtoffer'). Adut noemt de praktische belemmeringen van normhandhaving als de verklaring voor de aanvankelijke tolerantie van de transgressies van homoseksuelen zoals Wilde in Victoriaans Engeland. Homoseksualiteit kwam immers zo veel voor, dat het simpelweg niet te doen was om de norm tegen homoseksualiteit te handhaven. Bovendien was aanvankelijk niet expliciet bekend met wie (identiteit van het 'slachtoffer') Wilde zijn homoseksuele handelingen voltrok. De publicatie over de transgressie van Wilde, waarin zijn partners met naam en toenaam werden omschreven, zorgde er vervolgens voor dat de norm voor Wilde toch gehandhaafd, wat resulteerde in een veroordeling en verbanning.

Kritiek op Adut

Bij de meeste (potentiële) schandalen lijkt het echter niet zo helder te liggen. Er kunnen in een casus namelijk meerdere normen zijn die wel of niet zijn overschreden. Ook kunnen die normen

niet helder zijn, kan onduidelijk zijn wie welke norm wel of niet overschreden heeft, wie het slachtoffer is, kan de status van de normoverschrijder ter discussie staan en kan er onduidelijkheid zijn over de praktische handhaving van de norm. De focus ligt in het artikel van Adut (2005) daarnaast op de gevolgen van de publicatie van transgressie in een casus die ongeveer 130 jaar geleden plaatsvond en resulteerde in het aan de spreekwoordelijke schandpaal nagelen en letterlijk verbannen van de normoverschrijder. Het betreft tevens een niet-politieke casus. De 'slachtoffers' van Wilde waren daarnaast bekende personen.

Dit onderzoek richt zich echter op het publieke debat over de behandeling van Dolmatov door de Nederlandse staat. Het betreft een recente, politieke casus waarvoor de politiek verantwoordelijke (staatssecretaris Teeven) niet terug heeft moeten treden. In het debat over deze zaak komen, in tegenstelling tot bij de casus van Wilde, meerdere normen, de sterkte van die normen en de vraag wie er schuldig is, aan bod. Ook is er aanvankelijk nog weinig bekend over de identiteit van het slachtoffer. Door in deze casus de vraag te stellen wie er wanneer schuldig was aan welke normoverschrijding, is de status van de normoverschrijder dus ook niet een vaststaand gegeven in relatie tot de norm. Er is dus ruimte voor media en politici om de vier factoren voor normoverschrijding van Adut (2005) in debat te gebruiken. Daarmee is Aduts casus bruikbaar om de zaak-Dolmatov te onderzoeken. De vraag luidt nu echter wie welke normoverschrijdingen daarbij centraal stelt.

2.2 Definitie van schandalen: Thompson en Adut

Thompson (1997) heeft de eigenschappen van een politiek schandaal uiteen gezet. Adut (2005) gebruikt min of meer dezelfde eigenschappen in zijn theorie met betrekking tot schandaalvorming. Thompsons eigenschappen van een schandaal:

1. De zaak bevat een transgressie van bepaalde normen.
2. De zaak heeft betrekking op meer mensen dan de direct betrokkenen.
3. Niet-betrokkenen keuren de gebeurtenissen af en nemen aanstoot aan de transgressie.
4. Niet-betrokkenen uiten hun afkeur door de gebeurtenissen publiekelijk aan de kaak te stellen.
5. De onthulling en veroordeling van de gebeurtenissen kunnen de reputatie van de verantwoordelijke individuen schaden.

3. Hoofdvraag

In het hoofdstuk dat is gewijd aan het theoretisch kader heb ik uitgelegd hoe de casus van Dolmatov alle eigenschappen van een politiek schandaal heeft. Ook heb ik uitgelegd hoe er

verschillende maten voor het in kaart brengen van schandalen zijn ontwikkeld, maar dat deze benaderingen niet zich niet voldoende richten op de dynamiek die er tussen actoren ontstaat wanneer een schandaal in ontwikkeling is. Daarnaast kunnen in debat factoren voor normoverschrijding bij een schandaal ter discussie staan. De factoren voor normoverschrijding zijn de zwakte van de norm, de hoge status van de normoverschrijder, de praktische belemmeringen ter handhaving van de norm en de identificeerbaarheid van het slachtoffer (Adut, 2005).

In deze scriptie onderzoek ik via een kwantitatieve inhoudsanalyse met een kwalitatieve component hoe de actoren in het debat over de behandeling van Dolmatov de factoren voor normoverschrijding gebruikt hebben. Het gaat daarbij om een empirische analyse van krantenartikelen, Kamerstukken, Kamervragen en moties van wantrouwen. Het gebruik van de verklaringen van Adut (2005) voor het niet handhaven van normen wordt eerst geteld in de genoemde documenten. Daarna wordt er via voorbeelden uit de documenten ingegaan op de materie. Zo onderzoek ik niet alleen wanneer en hoeveel de verklaringen zijn gebruikt door de betrokken actoren, maar ook hoe deze verklaringen zijn gebruikt in het debat. Daarmee hoop ik de strijd tussen actoren in de publieke behandeling van een schandaal te kunnen duiden: het daadwerkelijk construct dus. Als Teeven in debat bijvoorbeeld veel gebruik heeft gemaakt van zijn hoge status, dan is dat een aanwijzing dat het gebruik van die factor door de normoverschrijder er toe leidt dat hij, ondanks het oplopen van reputatieschade, zijn functie mag behouden. De vraag die ik dus wil beantwoorden is:

Welke congruente verklaringen voor het niet handhaven van normen gebruiken media, Kamerleden en staatsecretaris Fred Teeven in (aanloop naar) het debat over de behandeling van Aleksandr Dolmatov?

3.1 Corpus en periode

Het corpus voor deze studie bestaat uit 103 artikelen uit de vier grootste kranten van Nederland (de Telegraaf, het Algemeen Dagblad, het NRC Handelsblad en de Volkskrant) waarin de behandeling van Dolmatov ter sprake komt. Daarnaast zijn drie reeksen Kamervragen, twee moties van wantrouwen en de transcriptie van het complete politieke debat (in drie delen) over Dolmatov geanalyseerd. Het corpus bevat de genoemde documenten vanaf het moment dat Dolmatov dood wordt aangetroffen in zijn cel op 17 januari 2013, tot en met de 27 april 2013, ruim een week na 18 april 2013, de dag waarop het debat plaatsvond waarin duidelijk werd dat Teeven mocht blijven zitten als staatssecretaris.

Er is gekozen voor het tijdvak vanaf de dood van Dolmatov tot een week na het debat over de dood van Dolmatov, aangezien dat de periode omhelst waarin het debat over de behandeling van de Rus in de media en politiek losbarstte na zijn dood, en ten einde liep na de reacties op het aanblijven van Teeven. Daarna is de media-aandacht voor de zaak afgenomen.

3.2 Analyse

De genoemde literatuur over de behandeling van Dolmatov wordt kwantitatief en kwalitatief bestudeerd aan de hand van de vier eerder genoemde factoren van Adut (2005). Er is gekozen voor een empirische analyse omdat alle momenten waarop de zaak van Dolmatov in de politiek is behandeld door griffiers woord voor woord is opgeschreven. Ook vrijwel alle geschreven berichten in de media zijn via het internet (Lexis Nexis) terug te vinden. Van de meeste video- en audio interviews die in de media gegeven zijn over de zaak is een artikel geschreven waarin de belangrijkste punten uit de interviews zijn behandeld. Doordat er voor een literatuurstudie is gekozen, zullen er wellicht een paar video- of audio optredens ontbreken in de analyse.

Het onderzoek bestaat uit een kwantitatieve studie, zodat voor alle actoren (staatssecretaris Teeven, de leden van de Tweede Kamer en de media) inzichtelijk is wanneer en hoeveel zij in het debat over de dood van Dolmatov gebruik hebben gemaakt van de vier factoren van Adut (2005). Daarnaast zal de kwantitatieve analyse ingekleurd worden met kwalitatief onderzoek naar het gebruik van de factoren. Waar de kwantitatieve analyse inzicht geeft in hoeveel welke verklaring voor normoverschrijding is gebruikt in het debat over de dood van Dolmatov, zal het kwalitatieve onderzoek inzicht geven in de manier waarop deze verklaringen gebruikt werden.

De media die in de analyse gebruikt worden, zijn de vier grootste kranten van Nederland: de Telegraaf, het Algemeen Dagblad (AD), de Volkskrant en het NRC Handelsblad. Dat levert de volgende tabel op voor de kwantitatieve inhoudsanalyse:

	Sterkte/Zwakte norm	Status normoverschrijder	Praktische handhaving norm	Identificeerbaarheid slachtoffer
Telegraaf				
AD				
Volkskrant				
NRC				
Teeven				
Tweede Kamer				

3.3 Factoren voor normoverschrijding

De factoren voor normoverschrijding die Adut (2005) noemt zijn allen te gebruiken in debat. Een norm kan sterk of zwak zijn, een normoverschrijder kan een hoge of lage status hebben, de praktische handhaving van een norm kan makkelijk of moeilijk zijn en een slachtoffer kan op verschillende manieren identificeerbaar zijn of niet. Elke factor heeft dus op zijn beurt aspecten waarvan de factor zelf afhankelijk is. Adut (2005) noemt weliswaar factoren van normoverschrijding, hij heeft deze nauwelijks/niet geoperationaliseerd. Die leemte wil ik nu opvullen. Mijn subvraag luidt of deze factoren overeenkomen: gebruiken media en Kamerleden in het debat dezelfde factoren voor normoverschrijding? Hoe kunnen we dat overeenkomstig gebruik of mogelijke verschillen duiden? Om deze vraag te beantwoorden, zal ik eerst de factoren van normoverschrijding operationaliseren.

1. De zwakte/sterkte van de norm

Onderzoek van Windsor (2004) toont aan dat bij de totstandkoming van internationale normen in de zakenwereld normen sterk zijn wanneer ze functioneel zijn voor een groep. Die functionaliteit bestaat primair uit het reflecteren van eisen aan de groep (1.1). Daarnaast is een norm zwakker naarmate er binnen de groep minder overeenstemming heerst over de norm (1.2).

Adut (2005) stelt daarnaast dat een norm zwakker wordt door snelle sociale veranderingen (1.3). In de casus van Oscar Wilde had de norm om homoseksualiteit te straffen dus zwakker kunnen worden als er op dat gebied snelle sociale veranderingen plaats hadden gevonden. Helaas voor Wilde vonden die sociale veranderingen met betrekking tot homoseksualiteit pas eeuwen later plaats. Ook kan een norm afzakken door instorting van regulerende processen in de maatschappij (1.4).

2. De status van de normovertreder

Uit onderzoek van Cowen (2001) naar de handhaving van normen en de status van normhandhavers en normovertreders blijkt dat status voornamelijk bepaald door educatie en positie (2.1). Daarnaast wordt een status hoger naarmate iemand meer normen heeft gehandhaafd (2.2). Een voorbeeld hiervan is een politieagent die al decennia meedraait en daardoor hoog aanzien heeft verkregen.

Adut (2005) stelt daarnaast dat de status van een persoon hoger is naarmate die persoon meer kringen heeft om zich te beschermen (2.3) en naarmate die persoon meer mensen heeft die afhankelijk van hem of haar zijn (2.4). In de casus van Adut (2005) zijn deze twee aspecten

aanwezig voor Oscar Wilde, die als populair schrijver veel mensen had die hem beschermden of afhankelijk van hem waren. Vandaar dat het lang duurde voordat zijn transgressies tot een schandaal leidden.

3. Praktische belemmeringen ter handhaving van de norm

Een praktische belemmering van normhandhaving kunnen de financiële kosten zijn (3.1), zo blijkt uit onderzoek van Coleman (1988). Het gaat hierbij om financiële kosten die er bijvoorbeeld voor zorgen dat een rechtsstaat niet goed kan werken. Adut (2005) stelt dat tijdsgebrek ook tot belemmering van normhandhaving kan leiden (3.2). Daar voegen Suurmond, Rupp, Seeleman, Goosen & Stronks (2013) aan toe dat incompetentie van de normhandhaver belemmering van normhandhaving op kan leveren (3.3).

4. De identificeerbaarheid van het slachtoffer

De identificeerbaarheid van een persoon valt uiteen in verschillende aspecten, zo blijkt uit onderzoek van McCallister, Grance & Scarfone (2010). Een persoon is te identificeren via zijn of haar (bij-)naam of (bij-)namen (4.1), identificatienummers zoals SOFI-nummer, BTW-nummer en creditcardnummer (4.2), fysieke kenmerken (4.3) en demografische gegevens, zoals adres, geboortedatum, geboorteplaats, ras, religie, gewicht, activiteiten, geografische indicatoren, werkgevers, educatie, medische geschiedenis en financiële staat (4.4).

3.4 Verwachte resultaten

Verwacht wordt dat **Teeven** de nadruk zal leggen op de praktische belemmeringen ter handhaving van de norm, om zo het niet handhaven van de normen onder zijn beleid te verklaren. Ook wordt verwacht dat Teeven de nadruk zal leggen op zijn hoge status. Hij heeft bijvoorbeeld als voormalig officier van justitie en vooraanstaand politicus veel en vaak normen moeten handhaven, wat volgens Cowen (2001) voor een hoge status zorgt. Zo kan Teeven zichzelf als normaliter norm handhavend profileren en reputatieschade beperken. Volgens Thompson (1997) is reputatieschade de voornaamste schade die de normoverschrijder op kan lopen.

In de casus van Oscar Wilde die Adut (2005) gebruikt voor zijn theorie over schandalen, ontkent Wilde zijn transgressies ook niet. Wilde gebruikt in zijn verweer zijn hoge status als vooraanstaand schrijver, om zo de handhaving voor de norm van homoseksualiteit te voorkomen. In de casus van Teeven ligt dat iets anders. Teeven kan zijn status als vooraanstaand politicus en normhandhaver (Teeven is voormalig officier van Justitie) gebruiken.

Verwacht wordt dat **de leden van de Tweede Kamer** vooral de nadruk zullen leggen op de sterkte van de overschreden normen, aangezien de politiek onder meer gaat over het bepalen van die normen. Ook wordt verwacht dat de leden van de Tweede Kamer de nadruk zullen leggen op de praktische uitvoerbaarheid van de norm, dit omdat de politiek ook gaat over het uitvoeren van normhandhaving (Adut, 2005).

In de casus die Adut (2005) gebruikt in zijn studie is de rol van de rechtbank vergelijkbaar met die van de Tweede Kamer in de casus van Teeven. Wilde moest zich tegenover het gerechtshof verantwoorden, Teeven tegenover de Tweede Kamer. In de casus van Wilde legde het gerechtshof de nadruk op de norm helderheid van de overtreden norm en de praktische uitvoerbaarheid ervan. Aangezien de Tweede Kamer Teeven ter verantwoording moet roepen, verwacht ik in de casus van Teeven dat de Tweede Kamer zich bezig houdt met de helderheid van de overtreden norm en de praktische uitvoerbaarheid ervan.

Verwacht wordt dat **de media** vooral de nadruk zullen leggen op de status van de normoverschrijder, door Teeven voor het grote publiek op zijn verantwoordelijkheid als staatsecretaris te wijzen. Daarbij wordt verwacht dat de media de nadruk ook zullen leggen op de praktische uitvoerbaarheid van normhandhaving, aangezien dat de zaak inzichtelijk maakt voor het grote publiek. Kortom: verwacht wordt dat de media de nadruk zullen leggen op het individu en de handelingen van de normoverschrijding (Thompson, 1997).

In de casus van Wilde, die Adut (2005) gebruikt, leggen de media de nadruk op de status van de normovertreder, die een vooraanstaande schrijver was en grote populariteit genoot. Bij Teeven verwacht ik dat de media nog steviger zijn status zullen gebruiken, omdat Teeven een politiek persoon is en dus door het volk gekozen.

4. Resultaten

In dit onderzoek zijn 103 artikelen meegenomen waarin de zaak-Dolmatov aan bod komt, die tussen 18 april 2013 en 27 april 2013 zijn verschenen in de vier grootste kranten van Nederland: de Telegraaf, het Algemeen Dagblad, het NRC Handelsblad en de Volkskrant. Per artikel is bekeken of en welke factor voor normoverschrijding op welke manier aan bod komt (zie bijlage 2). Daarnaast zijn drie reeksen Kamervragen, twee moties van wantrouwen en de transcriptie van het complete politieke debat (in drie delen) over Dolmatov geanalyseerd.

4.1 Factorengebruik 17 januari 2013 t/m 12 april 2013 (van dood Dolmatov tot rapport)

Kwantitatief

In de aanloop naar de publicatie van het rapport over de dood van Dolmatov zijn de media ten opzichte van staatssecretaris Teeven en de Tweede Kamer het meest bezig met de factoren voor normoverschrijding. Maar liefst 88,75% van de keren dat de factoren ter sprake komen, vindt plaats in de kranten. De Tweede Kamer (3,75%) en Teeven (7,5%) houden zich op de vlakte, in afwachting van het rapport van de Inspectie Veiligheid en Justitie. De media wachten het rapport niet af en beginnen zelf met onderzoek en berichtgeving.

Van de vier factoren voor normoverschrijding ligt de nadruk in deze fase duidelijk op de identificeerbaarheid van het slachtoffer (67,5%). In mindere mate komen de praktische uitvoering van normhandhaving (18,75%), de sterkte van de overtreden normen (12,5%) en de status van de normoverschrijder (1,25%) aan bod. De media hebben dus meer aandacht voor wie Dolmatov was, dan voor welke (mogelijke) normoverschrijdingen tot zijn dood hebben geleid, hoe sterk die normen zijn en wie er eindverantwoordelijk is. Het slachtoffer Dolmatov was met zijn verleden als politiek activist, raketingenieur en conflict met de Russische geheime dienst ook een interessant persoon voor de media om over te berichten.

Tabel factorengebruik 17 januari 2013 t/m 12 april 2013 (van dood Dolmatov tot rapport)

	Sterkte/Zwakte norm	Status normoverschrijder	Praktische handhaving norm	Identificeerbaarheid slachtoffer	Cumulatief
Telegraaf	1 (1,25%)	0 (0%)	3 (3,75%)	5 (6,35%)	9 (11,25%)
AD	2 (2,5%)	0 (0%)	1 (1,25%)	2 (2,5%)	5 (6,25%)
Volkskrant	3 (3,75%)	0 (0%)	2 (2,5%)	20 (25%)	25 (31,25%)
NRC	4 (5%)	1 (1,25%)	5 (6,25%)	22 (27,5%)	32 (40%)
Teeven	0 (0%)	0 (0%)	2 (2,5%)	1 (1,25%)	3 (3,75%)
Tweede Kamer	0 (0%)	0 (0%)	2 (2,5%)	4 (5%)	6 (7,5%)
Cumulatief	10 (12,5%)	1 (1,25%)	15 (18,75%)	54 (67,5%)	80 (100%)

Kwalitatief

Elke krant schrijft in deze fase meermaals over de politieke geschiedenis van Dolmatov. Het rapport van de Inspectie Veiligheid en Justitie is in deze fase nog niet uitgekomen, wat kan verklaren dat de media in deze fase naar redenen voor de zelfmoord zoeken in het politieke verleden van Dolmatov in Rusland, in plaats van de fouten in zijn behandeling door de Nederlandse staat. Een goed voorbeeld daarvan is het artikel dat op 26 januari verschijnt in het NRC Handelsblad. Het stuk is getiteld 'Russische rebel, in de greep van de geheime dienst'.

Het artikel gaat uitgebreid in op het politieke verleden van Dolmatov in Rusland. Zo schrijft het NRC Handelsblad: 'Dolmatov deed steeds frequenter mee aan protesten. Die namen na de, vermoedelijk gefraudeerde, parlementsverkiezingen van 4 december 2011 een hoge vlucht. Ze werden niet meer gedomineerd door minuscule groepjes als die van Limonov. Voor het eerste sinds Poetin in 2000 aan de macht was gekomen, verschenen tienduizenden burgers in Moskou op straat. Dolmatov coördineerde voor Een Ander Rusland sommige acties.' Ook wordt door de krant een poging gedaan de emotionele ontwikkeling van Dolmatov als asielzoeker in woorden te vangen. Bijvoorbeeld na de eerste afwijzing van zijn asielaanvraag in Nederland: 'Toen hij op 15 november bij Wijngaarden langskwam om de zaak te bespreken, trof zijn raadsman een andere cliënt aan. Hij leek zich bedreigd te voelen. Dolmatov was timide, keek opzij of naar beneden en roerde met een theezakje het kopje.'

Het genoemde artikel van het NRC Handelsblad concludeert dat de angst voor een weerzien in Rusland met de Russische regering en geheime dienst Dolmatov tot zelfmoord bracht. In deze fase verbindt De Telegraaf op 19 januari eenzelfde conclusie aan de zaak van Dolmatov, zonder een woord over de fouten van de Nederlandse staat te schrijven: 'In Russische oppositiekringen en daarbuiten is geschokt gereageerd op de zelfmoord van de Rus Aleksandr Dolmatov. De felle tegenstander van president Poetin vluchtte afgelopen zomer uit vrees voor zijn leven naar Nederland, maar zijn asiolverzoek werd geweigerd. (...) Hij werd afgelopen zomer doelwit van de Federale Veiligheidsdienst FSB (voorheen de KGB), nadat hij had deelgenomen aan een van de massale anti-Poetin-protesten in Moskou.'

De media zijn in deze fase dus vooral bezig met het verleden van Dolmatov in Rusland op te graven en zodoende een verklaring te zoeken voor zijn zelfdoding. De advocaat van Dolmatov zei direct na de dood van zijn cliënt dat de Nederlandse staat grote fouten had gemaakt in de behandeling van Dolmatov, maar daar hebben de media in deze fase relatief weinig oog voor. In plaats van bijvoorbeeld de systeemfouten bij het IND te onderzoeken, richten de kranten zich op verhalen over Dolmatov in relatie tot Rusland. Een verklaring hiervoor kan zijn dat in januari

2013 het Nederland-Rusland jaar van start ging, een initiatief van beide overheden om hun samenwerking een jaar lang te vieren. Daarnaast werd in februari 2013, kort na de dood van Dolmatov, een censuurwet aangenomen in Rusland tegen 'propaganda van homoseksualiteit', wat veel ophef opleverde in onder meer Nederland. Door het Nederland-Rusland jaar en de omstreden Russische wet was het onderwerp 'Rusland' in deze periode dus interessant voor de kranten om over te schrijven, in het geval van Dolmatov dus zijn verleden in Rusland.

Hypotheses

De hypothese dat de media de nadruk leggen op de status van de normoverschrijder, Teeven in deze casus als politiek verantwoordelijke, wordt verworpen in dit stadium van de ontwikkeling van de affaire, gezien de media de nadruk leggen op de identiteit van Dolmatov. Over de hypothese met betrekking tot de Tweede Kamer en Teeven valt nog niks te zeggen in deze fase, aangezien zij zich nog nauwelijks in het publieke debat mengen. Wel lijkt Teeven zich in deze fase meteen bezig te houden met de praktische handhaving van de norm, zoals de hypothese ook veronderstelt.

4.2 Factorengebruik 13 april 2013 t/m 17 april 2013 (van rapport tot debat)

Kwantitatief

Net als in de fase voorafgaand aan de publicatie van het rapport van de Inspectie Veiligheid en Justitie, houden de Tweede Kamer en Teeven zich op de vlakte in de fase van de publicatie van het rapport tot het debat. Bij de media vindt er in de week na de publicatie van het rapport van de Inspectie Veiligheid en Justitie een kentering plaats. Relatief gezien gaat het in deze fase niet meer primair om de identificeerbaarheid van het slachtoffer (34,38%), maar ongeveer even veel om de status van staatssecretaris Teeven als normoverschrijder (32,81%) en de praktische handhaving van de norm (31,25%).

In het rapport staat het gebrek aan handhaving van de overschreden normen in de behandeling van Dolmatov centraal. Een logisch gevolg daarvan voor het publieke debat over de zaak, is dat de status van Teeven als politiek verantwoordelijke en de praktische normhandhaving meer aan bod komen dan in de voorgaande fase in aanloop naar het rapport. Ook in deze fase belichten de media, Tweede Kamer en Teeven nauwelijks de sterkte van de overschreden normen (1,56%).

Tabel factorengebruik 13 april 2013 t/m 17 april 2013 (van rapport tot debat)

	Sterkte/Zwakke norm	Status normoverschrijder	Praktische handhaving norm	Identificeerbaarheid slachtoffer	Cumulatief
Telegraaf	0 (0%)	6 (9,38%)	4 (6,25%)	4 (6,25%)	14 (21,88%)
AD	0 (0%)	4 (6,25%)	3 (4,69%)	4 (6,25%)	11 (17,19%)
Volkskrant	0 (0%)	3 (4,69%)	6 (9,38%)	6 (9,38%)	15 (23,44%)
NRC	1 (1,56%)	7 (10,94%)	7 (10,94%)	8 (12,5%)	23 (35,94%)
Teeven	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
Tweede Kamer	0 (0%)	1 (1,56%)	0 (0%)	0 (0%)	1 (1,56%)
Cumulatief	1 (1,56%)	21 (32,81%)	20 (31,25%)	22 (34,38%)	64 (100%)

Kwalitatief

Dat de sterkte van de overschreden normen na de publicatie van het rapport nauwelijks meer aan bod komt, duidt er op dat er geen discussie bestaat over de sterkte van de normen. Het is dankzij het rapport duidelijk dat er door afwijken van de protocollen fouten zijn gemaakt in de behandeling van Dolmatov en dat die fouten ook echt abnormale fouten waren. Het debat gaat dus nog over het slachtoffer Dolmatov, wat er precies met hem is gebeurd en wat Teeven daar als eindverantwoordelijke over wist, aan had moeten doen en aan kan doen in de toekomst.

In deze fase nemen media al een voorschot op het debat dat komen gaat. Zij melden dat Teeven op zijn positie zal blijven zitten door steun van de coalitiepartijen, namelijk de VVD waartoe hij behoort en de PvdA, waarmee de VVD een coalitie vormt. Voorafgaand aan het debat omschrijft de Volkskrant de situatie van Teeven als volgt: 'Voor de coalitiepartijen is het een slecht moment om een staatssecretaris te laten vallen. Er is net de euforie rond het sociaal akkoord. Het kabinet zit pas kort. Daarnaast is Teeven niet zomaar een staatssecretaris, maar een van ministeriële proporties, en bovendien een boegbeeld voor de law-and-order-aanpak van de VVD. De coalitie lijkt haar inzet te hebben bepaald voor het debat vandaag over de dramatische zelfmoord van de Russische asielzoeker Dolmatov.'

Waar de Volkskrant nog voorzichtig is door te schrijven dat de inzet 'lijkt' te zijn bepaald, is het NRC Handelsblad voorafgaand aan het debat al zeker van de afloop. Het NRC schrijft daags voor het debat: 'Morgenochtend zal staatssecretaris Fred Teeven (Veiligheid en Justitie, VVD) zich tegenover de Tweede Kamer verantwoorden over de fouten in de zaak-Dolmatov. De top van coalitiepartijen VVD en PvdA heeft gisteren vertrouwen in Teeven uitgesproken.' De Telegraaf

schreef min of meer hetzelfde op de dag voor het debat: 'Volgens ingewijden kan Teeven op de steun rekenen van de VVD-partijtop en van coalitiepartner PvdA, waardoor hij in principe niet weggestuurd zal worden. De VVD-bewindsman is politiek verantwoordelijk voor de foutenreeks in de zaak-Dolmatov.'

Met deze kennis schrijven de media ook over wat Teeven als normhandhaver gaat doen om normoverschrijdingen onder zijn beleid in de toekomst te voorkomen. Het gaat dus niet meer om of Teeven blijft zitten, maar om wat hij gaat doen nu toch al zeker is dat hij blijft zitten. De Volkskrant schrijft bijvoorbeeld in deze fase: 'Teeven neemt als staatssecretaris maatregelen, door de regelgeving en verpleegsters aan te pakken en een schadevergoeding te beloven aan moeder Dolmatov.' Teeven wordt dus voorafgaand aan het debat al neergezet als de gewezen normhandhaver, in plaats van bijvoorbeeld de te slachtofferen normoverschrijder.

Hypotheses

De hypothesen dat de media voornamelijk ingaan op de status van de normoverschrijder en de praktische uitvoerbaarheid van normhandhaving worden ondersteund door de resultaten in deze fase. De identificeerbaarheid van het slachtoffer is ook nog prominent aanwezig in de media. Net als in de voorgaande fase mengen staatssecretaris Teeven en de leden van de Tweede Kamer zich in deze fase nog niet genoeg in het publieke debat om een uitspraak over te kunnen doen.

4.3 Factorengebruik 18 april 2013 t/m 27 april 2013 (debat en nasleep)

Kwantitatief

Staatssecretaris Teeven en de Tweede Kamer hebben het tijdens het debat en de dagen daarna voornamelijk over de status van Teeven (18,84%) en de praktische handhaving van de norm (22,80%). De sterkte van de norm (2,60%) staat evenals in de voorgaande fases niet of nauwelijks ter discussie. Ook de identificeerbaarheid van het slachtoffer (2,60%) is een factor die weinig ter sprake wordt gebracht door Teeven en de leden van de Tweede Kamer.

In de week na het debat over de zaak-Dolmatov gaat het in de media relatief weinig over de praktische handhaving van de norm (8,45%), een factor die tot aan het debat stevast relatief veel mee werd genomen in publicaties in de media. Aan het identificeren van Dolmatov wordt door de media relatief minder aandacht besteed (21,45%) dan in de voorgaande fases, maar het is nog steeds van belang. De status van staatssecretaris Teeven als normoverschrijder wordt ook nog bediscussieerd in de media (22,75%) en aan de hand van zijn aanblijven ook mondjesmaat de handhaving van de normen waarvan normoverschrijding zijn politieke verantwoordelijkheid

was. Net als in de voorgaande fases komt de factor met betrekking tot de sterkte van de normen nauwelijks aan bod in de media (1,30%).

Tabel factorengebruik 18 april 2013 t/m 27 april 2013 (debat en nasleep)

	Sterkte/Zwakte norm	Status normoverschrijder	Praktische handhaving norm	Identificeerbaarheid slachtoffer	Cumulatief
Telegraaf	0 (0%)	6 (3,90%)	2 (1,30%)	6 (3,90%)	14 (9,02%)
AD	0 (0%)	8 (5,20%)	1 (0,65%)	8 (5,20%)	17 (11,05%)
Volkskrant	1 (0,65%)	12 (7,80%)	5 (3,25%)	9 (5,85%)	27 (17,54%)
NRC	1 (0,65%)	9 (5,85%)	5 (3,25%)	10 (6,50%)	25 (16,24%)
Teeven	2 (1,30%)	10 (6,50%)	15 (9,74%)	2 (1,30%)	29 (18,84%)
Tweede Kamer	2 (1,30%)	19 (12,34%)	19 (12,34%)	2 (1,30%)	42 (27,28%)
Cumulatief	6 (3,90%)	64 (41,56%)	47 (30,52%)	37 (24,03%)	154 (100%)

Kwalitatief

Staatssecretaris Teeven en de leden van de Tweede Kamer hebben het tijdens het debat en de dagen daarna voornamelijk over de status van Teeven en de praktische handhaving van de overschreden normen. Het gaat vooral om welke fouten er zijn gemaakt, wat Teeven daar in zijn positie aan had kunnen doen in het verleden en aan kan doen in de toekomst.

Teeven en zijn medestanders benoemen dat Teeven in het verleden al veel normen heeft gehandhaafd en dat hij daarom de aangewezen man is om als staatssecretaris normhandhaver te blijven. Zo zegt Teeven bijvoorbeeld over zijn beleid en de normhandhaving daarin: 'Er zijn heel veel verbeteringen aangebracht, bijvoorbeeld in de medische zorg in detentie.' En even later: 'Ik heb aangegeven dat wij een en ander binnen het beleid moeten uitvoeren. Wij moeten streng en rechtvaardig kijken naar de menselijke maat. (...) Er was eerst een automatiseringsprobleem. De werkinstructies zijn nu aangescherpt. In juni is het systeem veranderd. Er moet nu altijd een menselijke handeling plaatsvinden; je kunt niet meer automatisch komen tot een omklappen van het systeem op verwijderbaarheid. In de tussentijd heb ik organisatorisch compenserende maatregelen genomen in de menselijke sfeer. Dat probleem is dus voorkomen.'

Uit de woorden 'organisatorisch compenserende maatregelen in de menselijke sfeer' blijkt al dat Teeven tijdens het debat de fouten in de behandeling van Dolmatov toedicht aan anderen, namelijk ambtenaren met een lagere status. Zo zegt hij ook 'dat ten aanzien van de verleende

rechtsbijstand niet conform wet- en regelgeving is gehandeld en dat de verstrekte medische zorg tekort is geschoten'. Teeven steekt daarna de hand kort in eigen boezem, door de fouten in zijn systemen te benoemen. Zo zegt hij: 'Die omissies in systemen, waar ik nu op in ga, waren voor een belangrijk deel al bekend bij de betrokken ketenpartners. Ik stel vast dat de lijst met omissies en fouten lang is, wat mij betreft veel te lang.' Om vervolgens direct weer over te gaan op de personen op de werkvloer met een lagere status: 'Ik zie wel dat er zorgvuldiger moet worden gehandeld, bijvoorbeeld bij het waarschuwen van de advocaat, het is bijzonder vreemd dat een advocaat wordt uitgenodigd voor de in bewaringstelling van een vreemdeling.'

Als Tweede kamerlid gebruikt Ard van der Steur van de VVD zijn spreektijd het vertrouwen van de VVD in Teeven als staatssecretaris uit te spreken. Net als Teeven zelf benadrukt Van der Steur in het debat de status en geschiedenis van Teeven als normhandhaver. Zo zegt hij over Teeven: 'Ik stel vast dat de staatssecretaris na het voorval een groot aantal maatregelen heeft getroffen. Ik stel ook vast dat hij de aanbevelingen van de inspectie een-op-een heeft overgenomen en opgepakt. De VVD-fractie heeft de staatssecretaris in de afgelopen jaren leren kennen als een betrokken, kundige en stevige bewindspersoon.' Het Tweede kamerlid van de VVD praat dus over Teeven als zijnde de ideale man voor normhandhaving.

Kamerlid Sietse Fritsma van de PVV, net als de VVD een rechtse partij, gaat in het debat al uit van het aanblijven van Teeven. Zo zegt Fritsma over Teeven: 'Het is in ieder geval duidelijk dat hij voor een behoorlijke klus staat. Hij moet grote problemen oplossen. De PVV-fractie hoort graag van hem hoe hij dit aan gaat pakken, welke verbeteringen wij kunnen verwachten en binnen welke termijn die worden gerealiseerd.' De PVV laat er dus geen gras over groeien en grijpt het debat aan om over beleidswijzigingen te praten, in plaats van bijvoorbeeld de positie van Teeven.

De linkse tegenstanders van Teeven trekken zijn aanblijven juist in twijfel en sturen aan op zijn vertrek. Zo zegt Sharon Gesthuizen van de SP: 'Ik geloof echter dat ik de staatssecretaris wel heb begrepen. Hij stuurt zijn ambtenaren op cursus. Een van de verpleegkundigen die betrokken waren bij de verschrikkelijke zaak van Dolmatov is niet meer werkzaam in het detentie centrum en de andere werkt onder toezicht. Maar deze staatssecretaris mag gewoon voort.' Door te insinueren dat Teeven zijn eigen verantwoordelijkheid niet pakt door niet op te stappen, staat Gesthuizen lijnrecht tegenover onder meer Van der Steur. Dat is vanuit politiek oogpunt ook te verwachten, aangezien de SP een linkse partij is en de VVD tot de rechterkant van het politieke spectrum in Nederland behoort. Daarnaast bevindt de SP zich ten tijde van dit debat in de oppositie, terwijl de VVD in het kabinet zit.

Het is daarom interessant om te kijken naar het handelen van de PvdA in het debat. De PvdA is een linkse partij, maar tevens een coalitiepartner van de VVD. Jeroen Recourt voert tijdens het debat het woord namens de PvdA en begint met kritiek: 'Het inspectierapport dat die fouten blootlegt, liegt er niet om. De fouten en vooral de optelsom daarvan maken dat de Nederlandse overheid ernstig tekort is geschoten in haar zorgplicht voor Dolmatov.' Hierbij valt op dat Recourt Teeven niet aanwijst als eindverantwoordelijke, maar kiest voor een algemenere term met 'de Nederlandse overheid'.

Na de reactie van Teeven, die zegt zich in te zetten voor normhandhaving in de toekomst, is de kritiek van Recourt volledig verdwenen. Zo zegt de PvdA'er: 'Ik dank de staatssecretaris voor zijn beantwoording. Hij heeft op veel punten goed en gedegen geantwoord. Ik kan niet op alles ingaan, want wij hebben weinig tijd, maar wij waarderen vooral zijn antwoorden over de wijze van invulling van de vreemdelingenbewaring en over de uitspraak dat meer humaniteit nodig is. Wij hebben er vertrouwen in dat dit uitgevoerd zal worden in de toekomst. Wij zijn tevreden over de staatssecretaris en over een groot aantal maatregelen die hij eerder heeft genomen en vooral over de maatregelen die hij nu neemt.' Hier volgt Recourt dus het voorbeeld van Van der Steur door Teeven lof te geven als normhandhaver. Met de zin 'wij hebben er vertrouwen in dat dit uitgevoerd zal worden in de toekomst', laat Recourt tijdens het debat al indirect weten dat Teeven zal blijven zitten op zijn positie.

Hypotheses

Verwacht werd dat Teeven de nadruk zou leggen op de praktische belemmeringen ter handhaving van de norm, om zo het niet handhaven van de normen onder zijn beleid te verklaren. Die hypothese wordt gesteund door de resultaten. Ook de hypothese dat Teeven de nadruk zou leggen op zijn hoge status wordt gesteund. Zoals verwacht benadrukte hij zijn verleden als normhandhaver in het debat. Door zichzelf als normaliter norm handhavend profileren, beperkte Teeven reputatieschade. Volgens Thompson (1997) is reputatieschade de voornaamste schade die de normoverschrijder op kan lopen.

De hypothese dat de leden van de Tweede Kamer veel in zouden gaan op de sterkte van de normen, is verworpen. Net als in de voorgaande fases houden de actoren zich nauwelijks bezig met deze verklaring voor normoverschrijding. De resultaten ondersteunen wel de hypothese dat de leden van de Tweede Kamer veel in zouden gaan op de praktische handhaving van normen. Daarnaast is de status van Teeven een factor die veel wordt benadrukt door de Kamerleden.

4.4 Totaal 18 januari 2013 t/m 27 april 2013 (dood Dolmatov tot en met nasleep debat)

Kwantitatief

Als we alleen naar de media kijken, valt bij de totalen over het gehele tijdsframe op dat het NRC Handelsblad de meeste aandacht heeft gegeven aan de factoren voor normoverschrijdingen in de zaak van Dolmatov (36,87%). De Volkskrant volgt op gepaste afstand (30,88%). De Telegraaf en het Algemeen Dagblad besteden aanzienlijk minder aandacht aan de vier factoren, respectievelijk 17,05% en 15,21%. Bij alle kranten komt de identificeerbaarheid van het slachtoffer het meest aan bod (47,93% in totaal), gevolgd door achtereenvolgend de status van de normoverschrijder (25,80%), de praktische uitvoerbaarheid van normhandhaving (20,28%) en de sterkte van de normen (4,15%).

De factor van de sterkte van de norm wordt gedurende de hele behandeling van de zaak in relatie tot de andere drie factoren weinig belicht door de media, de leden van de Tweede Kamer en staatssecretaris Teeven. Voor de leden van de Tweede Kamer en staatssecretaris Teeven zijn vooral de status van Teeven (37,04%) en de praktische uitvoerbaarheid van normhandhaving van belang (46,91%). Relatief veel meer dan deze factoren van belang zijn in de media, namelijk respectievelijk 25,80% en 20,28%.

Tabel totaal 18 januari 2013 t/m 27 april 2013

	Sterkte/Zwakte norm (cumulatief)	Status normoverschrijder (cumulatief)	Praktische handhaving norm (cumulatief)	Identificeerbaarheid slachtoffer (cumulatief)	Cumulatief
Telegraaf	1 (0,34%)	12 (4,03%)	9 (3,02%)	15 (5,04%)	37 (12,42%)
AD	2 (0,67%)	12 (4,03%)	5 (1,68%)	14 (4,70%)	33 (11,07%)
Volkskrant	4 (1,34%)	15 (5,04%)	13 (4,36%)	35 (11,75%)	67 (22,48%)
NRC	6 (2,01%)	17 (5,70%)	17 (5,70%)	40 (13,42%)	80 (26,85%)
Teeven	2 (0,67%)	10 (3,36%)	17 (5,70%)	3 (1,01%)	32 (10,74%)
Tweede Kamer	2 (0,67%)	20 (6,71%)	21 (7,05%)	6 (2,01%)	49 (16,44%)
Cumulatief	17 (5,70%)	86 (2,89%)	82 (27,52%)	113 (37,92%)	298 (100%)

Kwalitatief

Zoals gezegd komen de factoren voor normoverschrijding in het debat over de dood van Dolmatov binnen het tijdsframe meer voor in het NRC Handelsblad en de Volkskrant dan in de

Telegraaf en het Algemeen Dagblad. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de casus van Dolmatov er zich voor leende om mee de diepte in te gaan, bijvoorbeeld met onderzoek naar zijn verleden in Rusland of de fouten van de Nederlandse overheid. Voor dergelijke onderzoeksjournalistiek is meer plaats en aandacht in het NRC Handelsblad en de Volkskrant dan in de Telegraaf en het Algemeen Dagblad.

Bij het bekijken van hoe vaak elke factor voor normoverschrijding aan bod is gekomen, valt op dat er vooral ingegaan is op de identificeerbaarheid van het slachtoffer: Dolmatov. De sterkte van de normen wordt nauwelijks genoemd, wat er op duidt dat deze niet ter discussie stonden. Uit de resultaten blijkt dat de politici (Tweede Kamer en Teeven) relatief veel meer oog hebben voor de status van Teeven en de praktische uitvoerbaarheid van normhandhaving dan de media. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de positie van Teeven werd bediscussieerd en aan de hand daarvan wat hij er aan kon en ging doen om normhandhaving te voorkomen, zoals bleek uit de eerder geciteerde voorbeelden in de fase van het debat en de nasleep.

Tabel totaal voorkomen factoren 18 januari 2013 t/m 27 april 2013

Sterkte/Zwakte norm	17 (5,70%)
Status normoverschrijder	86 (28,86%)
Praktische handhaving norm	82 (27,52)
Identificeerbaarheid slachtoffer	113 (37,92%)

5. Conclusie

Verwacht werd dat **Teeven** de nadruk zou leggen op de praktische belemmeringen ter normhandhaving, om zo het niet handhaven van de normen onder zijn beleid te verklaren. Die hypothese is ondersteund door de resultaten van deze studie. Ruim de helft (53,13%) van het factorgebruik van Teeven had betrekking op de praktische handhaving van de normen. Zoals verwacht legde Teeven daarnaast de nadruk op zijn eigen status (31,25%). De sterkte van de normen (6,25%) en de identificeerbaarheid van het slachtoffer (9,38%) waren van ondergeschikt belang voor Teeven in het debat over de dood van Dolmatov.

Volgens Thompson (1997) is reputatieschade de voornaamste schade die de normoverschrijder op kan lopen. Reputatieschade is dan ook precies wat Teeven probeerde te voorkomen door de nadruk in het debat te leggen op de praktische belemmeringen ter normhandhaving en zijn eigen status. De praktische belemmeringen van normhandhaving hielden volgens Teeven het menselijk handelen in van de ambtenaren op de werkvloer, die niet de juiste vinkjes hadden gezet of niet de vastgestelde protocollen (medisch en juridisch) hadden gevolgd. Door daarnaast zijn eigen hoge status en verleden als officier van justitie (normhandhaver) te benadrukken, verschoof Teeven de verantwoordelijkheid voor de fouten in de behandeling van Dolmatov naar de lagere ambtenaren, zodoende zijn eigen imago beschermend.

Verwacht werd dat **de leden van de Tweede Kamer** vooral de nadruk zouden leggen op de sterkte van de overschreden normen, aangezien de politiek onder meer gaat over het bepalen van die normen (Adut, 2005). Die hypothese is verworpen. Slechts 12,24% van de keren dat de leden van de Tweede Kamer de factoren voor normoverschrijding gebruikten, betrof het de sterkte van de norm. De hypothese dat de leden van de Tweede Kamer de nadruk zouden leggen op de praktische uitvoerbaarheid van de norm is wel bevestigd. Maar liefst 42,86% van het gebruik van de factoren van normhandhaving van leden van de Tweede Kamer betrof de praktische uitvoerbaarheid van de norm.

Opvallend is dat met 40,82% ook de status van de normoverschrijder van belang was voor de leden van de Tweede Kamer. Een verklaring hiervoor kan zijn dat er discussie ontstond over of Teeven zijn positie als staatssecretaris al dan niet mocht behouden. In die discussie werd ook de carrière van Teeven erbij gehaald door mede- en tegenstanders. Daarnaast spraken de leiders van de PvdA en VVD nog voordat het debat aanving hun steun in Teeven uit. Die beschermde status benadrukte de oppositie regelmatig in het debat. Met 4,08% is de sterkte van de norm nauwelijks benadrukt door de leden van de Tweede Kamer. Een verklaring daarvoor kan zijn dat de sterkte van de overtreden normen niet ter discussie stond.

Verwacht werd dat **de media** de nadruk zouden leggen op de status van Teeven als politiek verantwoordelijke voor de transgressies. Daarnaast werd verwacht dat de media veel in zouden gaan op de praktische uitvoerbaarheid van normhandhaving. De hypothesen zijn allebei verworpen. De status van Teeven en de praktische uitvoerbaarheid van normhandhaving komen allebei relatief veel aanbod in de media, respectievelijk 24,88% en 20,28%, maar dat is niet voldoende om die twee factoren als voornaamste onderwerpen in de media te benoemen. De identificeerbaarheid van het slachtoffer staat met 47,92 % namelijk centraal in de media, vanwege het kleurrijke verleden van Dolmatov en de grote aandacht voor het onderwerp 'Rusland' destijds in de media.

5.1 Affaire in plaats van schandaal

Al met al kan geconcludeerd worden dat het gebruik van twee factoren er toe heeft geleid dat de casus van Dolmatov een affaire werd, in plaats van een schandaal. In het debat hebben de factoren met betrekking tot de praktische uitvoerbaarheid van normhandhaving en de status van de normoverschrijder Teeven zijn positie laten behouden. Over de sterkte van de normen was geen discussie na het rapport van de Inspectie Veiligheid en Justitie. Daarnaast werd het slachtoffer Dolmatov dankzij uitgebreide berichtgeving van de media snel uit de anonimiteit getrokken en duidelijk identificeerbaar. Zijn naam, afkomst, beroep, uiterlijk, politieke overtuiging en persoonlijkheid werden allemaal uitgebreid omschreven in de kranten. Dit is het deel van het verhaal waarop de media zich voornamelijk hebben gericht in hun berichtgeving over de casus Dolmatov.

Het uiteindelijke oordeel over Teeven als verantwoordelijke werd geveld in de politiek en daar lag de nadruk ook op andere vlakken dan de identificeerbaarheid van het slachtoffer. Teeven benadrukte zelf meermaals 'politiek verantwoordelijk' te zijn, maar gaf in debat ook aan dat er in de behandeling van Dolmatov op de werkvloer mensen zich 'niet aan de afspraken' hadden gehouden. Daarmee verschoof de staatssecretaris de feitelijke verantwoordelijkheid voor de gemaakte fouten naar ambtenaren met een lagere status. Het zijn ook die mensen met een lagere status, met name twee medische verzorgsters, die sancties hebben ondervonden door de dood van Dolmatov. De belangrijkste factor voor het aanblijven van Teeven was echter zijn (politieke) status.

Nyan (2014) stelde aan de hand van onderzoek dat een schandaal een coproductie is van media en tegenstanders van de persoon die een transgressie heeft begaan. In sommige gevallen is dus een kruimel van een aantijging voldoende voor een significante controversie, terwijl in andere gevallen een vrachtlading aan belastend bewijs niet leidt tot een groot schandaal. Dat hangt af

van hoe populair de persoon die een transgressie begaan heeft, is bij zijn of haar oppositie. Hoe minder populair deze persoon is bij de oppositie, hoe groter de kans op een schandaal. Dit onderzoek naar de zaak van Dolmatov onderschrijft het onderzoek van Nyan (2014). Voor Teeven lag zijn populariteit bij de oppositie bijzonder gunstig. Teeven is namelijk een kopstuk van de VVD, dat een coalitie vormt met de PvdA, normaliter de grootste politieke tegenstander van de VVD op links. In dit geval genoot Teeven dankzij de coalitievorming echter de steun van beide partijen. Hun gezamenlijke steun was genoeg voor Teeven om moties van wantrouwen te overleven. Al voorafgaand aan het beslissende debat lieten kopstukken van de twee partijen (VVD en PvdA) weten dat Teeven zou blijven zitten.

In het debat blijkt dan ook dat Teeven weinig echte tegenstand heeft en de moties van wantrouwen overleeft. Dit verklaart tevens waarom de focus in het beslissende debat relatief meer kwam te liggen op de praktische uitvoerbaarheid van normhandhaving. Het ging niet meer om de status van Teeven, daarvan stond vooraf al vast dat die als zijnde staatssecretaris hetzelfde zou blijven. Het slachtoffer was dankzij de media helder geïdentificeerd en de sterkte van de normen hadden nooit ter discussie gestaan. Wat overbleef was een discussie over de manier waarop de politiek verantwoordelijke voor de normoverschrijdingen (Teeven) er in de toekomst voor zou zorgen dat de normen gehandhaafd zouden worden. De politieke omgeving van Teeven zorgde er dus voor dat hij naar voren werd geschoven als de persoon die voor normhandhaving moest gaan zorgen in de toekomst, in plaats van de persoon die het tot normoverschrijdingen had laten komen.

6. Discussie

Het beeld dat in deze studie naar voren komt is gebaseerd op een corpus van krantenartikelen en overheidsdocumenten. Wellicht dat de resultaten er anders uit hadden gezien als berichtgeving op toonaangevende online media, zoals bijvoorbeeld de rechtse blog GeenStijl, was meegenomen. Ook de televisieberichtgeving en tijdschriftenartikelen over de zaak van Dolmatov zijn in deze analyse niet meegenomen. Toekomstig onderzoek met een breder of ander corpus naar een casus als die van Dolmatov zou nieuwe inzichten kunnen geven. Aangezien er op het immens grote en toegankelijke internet ruimte is voor meer en frequentere berichtgeving dan in de kranten, zouden de resultaten daar bijvoorbeeld heel anders kunnen zijn dan in de papieren media.

In de casus van Dolmatov is de eindverantwoordelijke voor de normoverschrijdingen staatsecretaris Teeven. Zoals in de resultatensectie beschreven, is het de hoge politieke status van Teeven die hem redde. Toekomstig onderzoek in de schandalogie levert wellicht andere resultaten op wanneer de normoverschrijder een andere politieke status heeft. Degenen die Teeven politiek moesten beoordelen hadden in deze casus voor een deel (de Kamerleden van de PvdA) eigenbelang bij het aanblijven van Teeven. Zonder hem dreigde het kabinet te vallen en de PvdA gezichtsverlies te lijden. Een casus waarin de normoverschrijder niet populair is bij zijn tegenstanders, zal waarschijnlijk een totaal andere afloop hebben (Nyan, 2014).

Een andere factor die in de media wellicht ietwat afwezig was in deze casus, was de stem van het slachtoffer. Dolmatov zelf was uiteraard niet in staat om zich in de discussie te mengen, terwijl zijn familie in Rusland woont en zich van daar moeilijk in het publieke debat in Nederland kon storten. De Nederlandse advocaat van Dolmatov heeft wel regelmatig van zich laten horen, maar was gebonden aan zijn rol als advocaat en kon daardoor niet altijd alles vrijuit roepen. Toekomstig onderzoek naar een vergelijkbare casus, maar dan met een actief / levend slachtoffer, zou wellicht extra inzichten opleveren. De berichtgeving in de media zou dan bijvoorbeeld wellicht minder gaan om de identificatie van het slachtoffer, maar meer om de praktische normhandhaving en normoverschrijder, aan de hand van de stem van het slachtoffer.

Uit dit onderzoek blijkt dat er in de media en politiek nauwelijks discussie was over de sterkte van de overschreden normen in de zaak van Dolmatov. Het was dankzij het rapport van de Inspectie Veiligheid en Justitie duidelijk dat systemen van de overheid niet naar behoren werkten en er juridisch en medische protocollen niet waren gevolgd in de behandeling van Dolmatov. Toekomstig onderzoek naar casussen waarin de (overschrijding van) normen niet vast omlijnd staat, levert waarschijnlijk nieuwe inzichten op voor de schandalogie.

Voordat de media lucht kregen van de dood van Dolmatov, was hij nog onbekend in Nederland. Na het nieuws over zijn zelfmoord doken de media op zijn geschiedenis om het slachtoffer een identiteit te geven en zijn verhaal te vertellen. Van Teeven was direct duidelijk dat hij eindverantwoordelijk was voor de behandeling van Dolmatov, maar de media hoefden hem geen gezicht te geven, aangezien Teeven al een bekend persoon was in Nederland. Toekomstig onderzoek naar een casus waarin het slachtoffer en de normoverschrijder direct na publicatie over de transgressie allebei bekend (of allebei onbekend) zijn, kan wellicht nieuwe inzichten opleveren. Als zowel het slachtoffer als de normoverschrijder al bekend is, hoeven de media bijvoorbeeld minder te berichten over de identiteit van het slachtoffer. Wellicht dat de media dan meer aandacht hebben voor bijvoorbeeld de praktische normhandhaving.

Tot slot is een niet-politieke casus, of een casus in een ander politiek systeem, interessant voor toekomstig onderzoek. Teeven kon zijn positie behouden dankzij zijn politieke status, om precies te zijn dankzij de politieke kringen die hem beschermden. In een ander politiek systeem was dit waarschijnlijk niet het geval geweest.

Literatuurlijst

Adut, A. (2005) A theory of scandal: Victorians, homosexuality, and the fall of Oscar Wilde. *American Journal of Sociology*, 111, 213-248.

Blalock, H. M. (1975) The confounding of measured and unmeasured variables: The case of social status. *Sociological Methods & Research*, 3, 355-383.

Black, D. (1976) *The behavior of law*. New York: Academic Press.

Cleveland, J., Rousseau, C. (2013) Psychiatric symptoms associated with brief detention of adult asylum seekers in Canada. *CanJPsychiatry*, 58, 409-416.

Cowen, T. (2002) The esteem theory of norms. *Public Choice*, 113, 211-224.

Coleman, J. (1988) *Foundations of social theory*. Cambridge: Harvard University Press.

Durkheim, E. (1951) *Suicide*. Glencoe: Free Press.

Entman, R. (2012) *Scandal and silence: Media responses to presidential misconduct*. Cambridge: Polity.

Goosen, S., Kunst, A., Stronks, K., Van Oostrum, I., Uitenbroek, D., Kerkhof, J. (2011) Suicide death and hospital-treated suicidal behavior in asylum seekers in the Netherlands: A national registry based study. *Public Health*, 11, 484-492.

Kepplinger, H. M., Geiss, S., Siebert, S. (2012) Framing scandals: Cognitive and emotional media effects. *Journal of Communication*, 62, 659-681.

Logan, D. (2012) The consequences of political cynism: How cynism shapes citizens' reactions to political scandals. *Political Behavior*, 34, 411-423.

Merton, R. (1957) *Social theory and social structure*. Glencoe: Free Press.

Posner, R. (1999) *An affair of state: The impeachment and the trial of president Clinton*. Cambridge: Harvard University Press.

Schwarz, N., Bless, H. (1992) Scandals and the public trust in politicians – Assimilation and contract effects. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18, 574-579.

Suurmond, J., Rupp, I., Seeleman, C., Goosen, S., Stronks, K. (2013) The first contacts between healthcare providers and newly-arrived asylum seekers: A qualitative study about which issues need to be addressed. *Public Health*, 127, 668-673.

Thompson, J. (1997) *Media scandals and the communication of globalisation*. Columbia University Press.

Ulbig, S. G., Miller, N. M. (2012) The coingate effect: The impact of scandal on attitudes toward state and federal political actors. *Social Science Journal*, 49, 61-71.

Vogel, T., Lanquillon, S., Graf, M. (2013) When and why should mentally ill prisoners be transferred to secure hospitals: A proposed algorithm. *International Journal of Law and Psychiatry*, 36, 281-286.

Windsor, D. (2004) The development of international business norms. *Business Ethics Quarterly*, 14, 729-754.